

4. Epikúros, stoikové a skeptikové

I. Epikúros

A. Texty

a. DL X

- i. „Nejprve je tedy, milý Hérodote, třeba si uvědomit věcný obsah slov, abychom mohli uvádět k němu ve vztah mínění, otázky a pochybnosti a je rozsuzovat a abychom neponechávali všechno nerozhodnuto, hledající důkazy do nekonečna, anebo abychom neužívali prázdných slov. **38** Je totiž nutné, aby se přihlíželo k prvotnímu významu každého slova a aby nebylo třeba jej teprve objasňovat, máme-li mít něco, s čím bychom uváděli ve vztah otázky, pochybnosti a mínění...“
- ii. „**75** Dále je třeba předpokládat, že i příroda byla mnoha rozmanitým věcem naučena a k nim přinucena samými okolnostmi a že později rozum zkoumal bedlivěji, co od ní obdržel a dalšími objevy obohacoval, v jedněch oborech rychleji, druhých pomaleji, a v některých časových obdobích [dělal pokroky větší], v jiných menší. Proto i jména věcí nevznikla zpočátku dohodou (τὰ ὀνόματα ἔξ ἀρχῆς μὴ θέσει γενέσθαι), nýbrž lidé sami podle své přirozenosti, majíce podle různých národů své zvláštní citové dojmy (πάθη) a zvláštní představy (φαντάσματα), vysílali zvláštním způsobem vzduch podle různých dojmů a představ různě utvářený, přičemž byl někdy **76** rozdíl ve zvucích i podle povahy míst těmi národy obývaných. Později byla společnou dohodou (τεθῆναι) stanovena u jednotlivých národů zvláštní jména, aby jejich vzájemné dorozumívání bylo méně dvojsmyslné a bylo vyjadřováno stručněji. Určité zvuky zavedli (εἰσφέρειν) též pro věci zrakem nevnímátné ti, kteří si je uvědomili, jednak z přirozené nutnosti se vyjádřit, jednak je vypravše rozumovou úvahou (τῷ λογισμῷ), a podle nejvšeobecněji platného důvodu užívání jim dali takový význam.“

b. Lucretius, *O přírodě* V 1025-1087

- i. „Příroda přiměla rozličné vydávat zvuky
jazyk a jména věcí mu potřeba vnukla
přibližně tak, jako nyní, když neznalost mluvy
nutí děti si pomáhat posušky sama
a ukazovat kol dokola na věci prstem.“

„Věřit tedy, že někdo obdařil věci
jménem a prvním slovům že naučil lidstvo,
je bláhovost; jak by byl mohl ten člověk dát názvy
všemu a tvořit svým jazykem rozličné zvuky
v době, kdy druzí to určitě nemohli umět?
Mimoto jestliže předtím si neřekli jiní
navzájem nic, jak dospěl ten jediný k pojmu
užitečnosti a odkud on obdržel první
tu schopnost, že věděl, co chce, a v duchu to viděl?
Ostatně zkrotit mnohé, to nemohl jeden

a nutit je, aby si přáli se slovíčkům učit.
Trudno udílet rady a vykládat hluchým,
čeho je třeba; k tomu by nebyli svolni
a zvuku nezvyklých slov by nedovolili
pro nic a za nic dál jim do uší bušit.“

„Konečně, co je vlastně tak divného na tom,
když nadáno hlasem a jazykem plemeno lidské
dle rozličných pocitů nazvalo předměty různě?
Vždyť i ta nemá tvář a divoké šelmy
ozývají se různě a jinak dle toho,
zda se v nich nítí bol nebo strach nebo libost.

...

Když tedy rozličné pocity nutkají zvíře,
ač je to nemá tvář, se ozývat různě,
oč více je podobno pravdě, že tenkrát lidé
dovedli rozličným věcem dát rozdílná jména!“

B. Proklos, *in Crat.* 16.1-2:

a. „Epikúros (a Pýthagorás) se drží Kratylova mínění.“

C. Srovnání s Démokritem

a. Kde se vůbec vzal v rámci atomismu rozdíl?

i. Démokritos, 68B5 (Diodóros Sicilský, *Bibliotheca historica* I 8, 1-9; ŘA 304)

„A o prvním vzniku vesmíru jsme se toto dozvěděli a o lidech na počátku zrozených vyprávějí, že žili neuspořádaným a zvířecím životem, že chodili rozptýleně na pastvu a opatřovali si nejvhodnější z trav a divoce rostoucí plody stromů. A když byli napadáni zvířaty, vzájemně si pomáhali, učíce se z prospěchu, a jak se ze strachu shromažďovali, postupně poznávali vzájemně své podoby. Jejich hlas zprvu nic neoznačoval a byl zmatený, ale postupně článkovali slova, vzájemně ustanovovali označení pro každou věc, a tak si učinili srozumitelnou řeč o všech věcech. Když však vznikala takováto sdružení lidí po celém světě, neměli všichni stejně znějící mluvu, ježto si ona sdružení sestavila slova nazdařbůh; proto také byly rozmanité způsoby jazyků, a nejprve vzniklá sdružení lidí se stala předky všech národů.“

II. Stoicismus

A. Texty – Proklos se bohužel o stoicích nezmiňuje.

a. DL VII

i. VII 172 (5. Kleanthés)

„... když sličný hoch pravil: 'Jako břichuje ten, kdo tluče do břicha (γαστρίζει), tak ten, kdo tluče do stehů, stehnuje (μηρίζει),' řekl mu na to Kleanthés: 'Nech si své stehnování, chlapče, neboť obdobně tvořená slova neoznačují vždy celkem podobné věci.'“

• podle τυμπανίζειν = bubnovat

ii. VII 192-93, 200 (7. Chrýsippos)

Z názvů děl:

- „III. Z oblasti logické (se zřetelem na slova a věty z nich utvořené). ... Sestava druhá: *O prvcích slova a věty* (5 kn.); ... *O skladbě a prvcích věty, Filippovi* (3 kn.); *O prvcích řeči, Níkiovi* (1 kn.); *O vzájemném vztahu výrazů* (1 kn.).“
- „I. Z oblasti ethické ... Sestava čtvrtá: *O výkladech významoslovných, Diokleovi* (7 kn.); *Výklady významoslovné, Diokleovi* (4 kn.). (Περὶ τῶν ἐτυμολογικῶν πρὸς Διοκλέα ζ, Ἐτυμολογικῶν πρὸς Διοκλέα δ΄.)

b. **Órigenés, *Contra Celsum* I 24**

- i. „Je třeba i k tomuto říci, že k předchozímu se vztahuje i hluboká a nevyřešená debata, debata o přirozenosti jmen: Zda jsou jména, jak se domnívá Aristotelés, dána dohodou, nebo, jak mají za to stoikové, jsou jména přirozeně, předpokládajíce, že první zvuky (πρωταὶ φωναί) napodobují věci, jejichž jsou jmény, na základě čehož zavádějí určité prvky etymologie? Nebo, jak učí Epikúros, jsou jména přirozeně, ale jinak než se domnívají stoikové, protože první lidé vydávali (?) určité zvuky ve vztahu k věcem?“

III. Skepse

A. Texty

a. *Základy pyrrhónskej skepsy* II 214.6-10 (18. kap.)

... τὰ ὀνόματα θέσει σημαίνει καὶ οὐ φύσει (πάντες γὰρ ἂν συνίεσαν πάντα τὰ ὑπὸ τῶν φωνῶν σημαίνόμενα, ὁμοίως Ἑλληνές τε καὶ βάρβαροι, πρὸς τῷ καὶ ἔφ' ἡμῖν εἶναι τὰ σημαίνόμενα οἷς ἂν βουλώμεθα ὀνόμασιν <καὶ> ἑτέροις αἰεὶ δηλοῦν τε καὶ σημαίνειν)...

„... jména označují [věci] dohodou a ne od přírody (jinak by totiž všichni rozuměli všemu, co označují naše hlasové projevy, stejně Řekové jako barbaři, a kromě toho je na nás ukázat/říci a označit, co je označeno, kterýmikoli jmény bychom chtěli – a různými slovy v libovolném čase)...“
(překlad podle Annasové a Barnse, 2000, s. 163)

b. *Základy pyrrhónskej skepsy* II 256 (22. kap.)

εἰ γὰρ ἡ ἀμφιβολία λέξις ἐστὶ δύο ἢ πλείω σημαίνουσα καὶ αἱ λέξεις σημαίνουσι θέσει (256.2-3)

„Protože významy výrazů (λέξεις) jsou dány θέσει a nikoli přírodou, musí v případě dvojsmyslnosti (ἀμφιβολία) nějakého výrazu oba významy rozlišit nikoli dialektik, nýbrž ten, kdo se vyzná v daném oboru a použití jeho termínů pro označení věcí, neboť právě takoví lidé jména sami utvořili a stanovili.“